

แนวทางการออกแบบตลาดชุมชนเพื่อเพิ่มการใช้ประโยชน์พื้นที่สวนสุขภาพ ตำบลบุงหวาย อำเภอวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี

Community Market Design Guidelines to Increase Land Use of Public Parks in Bungwai Sub–District, Warin Chamrab District, Ubon Ratchathani Province

ลิตธิชัย ใจขาน* สุภาณี จันทรศิริ* ปรีชา เรืองฤทธิ์** และ นัฏนันท์ ภัทรตานนท์**
Sittichai chaikhan*, Supanee Junsiri*, Preecha Ruangrit**
and Natthanan Phattharatanon**

Received: May 25, 2022

Revised: September 15, 2022

Accepted: November 1, 2022

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาพื้นที่ตลาดชุมชนในสวนสุขภาพตำบลบุงหวาย อำเภอวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี กระบวนการออกแบบโดยยึดผู้ใช้เป็นศูนย์กลาง และการออกแบบอย่างมีส่วนร่วมเพื่อเป็นพื้นที่สาธารณะของชุมชนที่สามารถช่วยเสริมสร้างความสัมพันธ์ และเสริมสร้างชุมชนเข้มแข็ง โดยใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ เก็บข้อมูลด้วยการสำรวจลักษณะทางกายภาพของพื้นที่โครงการ การวิจัยสังเกตการณ์ การสัมภาษณ์เชิงลึก และการสนทนากลุ่ม เลือกกลุ่มตัวอย่างในการวิจัยด้วยวิธีแบบเจาะจง (Purposive sampling) จากผู้มีส่วนได้เสีย จำนวน 80 คน จาก 20 หมู่บ้าน ประกอบด้วย ผู้นำชุมชน ตัวแทนชุมชน ผู้ประกอบการ หมูบ้าน และเจ้าหน้าที่หน่วยงานท้องถิ่น และจัดให้มีการระดมสมองผ่านการจัดทำประชาคมด้วยกระบวนการมีส่วนร่วม ทั้งนี้ โจทย์ที่ได้มาจากชุมชนและผ่านการออกแบบเพื่อแก้ไขหรือพัฒนาด้วยความเป็นวิชาการ โดยผลของการวิจัยแสดงให้เห็นถึงแนวทางที่สำคัญที่จะสามารถนำไปปรับใช้ในการพัฒนารูปแบบพื้นที่ตลาดชุมชนให้สอดคล้องกับความเป็นอยู่ของผู้คนและแสดงให้เห็นถึงการจำลองรูปแบบตลาดชุมชนที่เหมาะสม โดยผลลัพธ์ที่ได้เกิดเป็นแนวทางการออกแบบผังก่อสร้างบนพื้นที่สาธารณะของตำบล

Abstract

This research was conducted as a public area development of a community market of the public park, Bung Wai Subdistrict, Warin Chamrap District, Ubon Ratchathani Province. Using a

* อาจารย์หลักสูตรวิทยาศาสตร์บัณฑิต สาขานามัยสิ่งแวดล้อม วิทยาลัยแพทยศาสตร์และการสาธารณสุข มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี 34190

** นักศึกษาสาขาวิชาสถาปัตยกรรม คณะศิลปประยุกต์และสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี 34190 (บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของโครงการวิจัยเรื่อง การพัฒนาตลาดชุมชนบนพื้นที่สาธารณะ ตำบลบุงหวาย อำเภอวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี ได้รับการสนับสนุนจากสำนักงานการวิจัยแห่งชาติ (วช.) ภายใต้ชุดโครงการการดูแลจากแผนงานยกระดับการจัดการห่วงโซ่เศรษฐกิจด้วยงานวิชาการเพื่อท้องถิ่นพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2564

* College of Medicine and Public Health, Ubon Ratchathani University, Ubon Ratchathani 34190, Thailand

** Faculty of Applied Arts and Architecture, Ubon Ratchathani University, Ubon Ratchathani 34190, Thailand
Corresponding author E-mail: supanee.j@ubu.ac.th*

user-centered design process and participatory design to serve as the community's public place helps build relationships and strengthen communities. The study was quantitative research. Data were collected by a physical survey of the project site, observation, focus group discussion, and in-depth interviews. The purposive sampling of 80 stakeholders from 20 villages consisted of village headmen, community representatives, entrepreneurs, and chief executives of the Subdistrict Administrative Organization. Moreover, a community process was also held to brainstorm the stakeholder's opinions. The academic service is scholarly designed based on the needs of the society for solution or betterment. The research findings revealed essential guidelines that should be applied in the development of the community market according to the people, while the simulated community market design derived was illustrated. The result obtained is a guideline for the design of the construction plan of the sub-districts public areas.

คำสำคัญ: ตลาดชุมชน การพัฒนาพื้นที่ การใช้ประโยชน์ที่ดิน การออกแบบอย่างมีส่วนร่วม

Keywords: Community Market, Spatial Development, Land use, Participatory design

บทนำ

ตำบลบึงหวาย อำเภอวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี มีความเปลี่ยนแปลงจากชนบทเป็นชุมชนกึ่งเมือง สภาพเศรษฐกิจในตำบลเติบโตมากขึ้น เกิดร้านค้า ตลาดเอกชน ตลาดนัด และร้านสะดวกซื้อจำนวนมาก นอกจากนี้ยังเป็นพื้นที่พาดผ่านของทางหลวงหมายเลข 226 ซึ่งมีผู้คนสัญจรผ่านเป็นจำนวนมาก โดยเป็นทางเชื่อมเพื่อไปยังจังหวัดศรีสะเกษและจังหวัดใหญ่ปลายทาง เช่น บุรีรัมย์ นครราชสีมา กรุงเทพมหานคร เป็นต้น จึงทำให้ตำบลบึงหวายมีต้นทุนในการพัฒนาด้านเศรษฐกิจสูง ชาวบ้านสามารถนำสินค้าของตนเองออกมาจำหน่ายได้ตลอดแนวถนนสองฟากฝั่ง และมีนายทุนรวมทั้งพ่อค้าคนกลางทั้งในและนอกตำบลเข้ามาซื้อสินค้าเพื่อนำไปจำหน่ายถึงครัวเรือน โดยเฉพาะสินค้าที่มีความโดดเด่นและมียอดขายสูง ได้แก่ เพอร์นิเจอร์ไม้ไผ่ ไม้กวาด และพืชผักสวนครัวหลากหลายชนิด (Bung Wai Subdistrict Administrative Organization, 2021). ยังมีผู้ขาดโอกาสทางเศรษฐกิจและสังคมที่สมควรได้รับการช่วยเหลือให้มีช่องทางสร้างรายได้ที่เพิ่มมากขึ้น งานวิจัยนี้จึงเน้นการวิจัยแบบมีส่วนร่วมของชุมชน (Participatory Research) โดยให้ชุมชนได้มีการพัฒนาตลาดชุมชนร่วมกันตั้งแต่ขั้นตอนการออกแบบโครงสร้างของตลาดชุมชนที่มุ่งหวังไปสู่การใช้ประโยชน์จากพื้นที่สาธารณะของตำบลบึงหวาย จนนำไปสู่การจัดตั้งเป็นตลาดชุมชนที่เปิดโอกาสสร้างอาชีพและสร้างรายได้ให้แก่ผู้ประกอบการทางเศรษฐกิจและสังคม

การที่จะเสริมสร้างรูปแบบที่โดดเด่นให้กับธุรกิจร้านค้าในชุมชนให้เป็นที่รู้จักและนำไปสู่การดึงดูดใจให้ผู้อยู่อาศัยในชุมชนเข้ามาซื้อสินค้าและบริการภายในชุมชน จะต้องเปิดโอกาสให้ผู้ประกอบการร้านค้าในชุมชนเข้ามาให้ข้อมูลในการออกแบบพัฒนาพื้นที่ โดยควรได้รับความรู้ ช่างสาร ทำความเข้าใจในการปรับปรุงลักษณะการประกอบการค้า และร่วมกันตั้งกฎระเบียบ หากไม่มีการกำหนดรูปแบบของการออกแบบพัฒนาที่ดีก็จะนำไปสู่ปัญหาการจัดระเบียบ ก่อให้เกิดรูปแบบร้านค้าที่ไม่เหมาะสม และอาจก่อให้เกิดความขัดแย้งภายในชุมชน (Kim, Cho and Chae, 2014) ทั้งนี้การออกแบบพัฒนาพื้นที่ที่เหมาะสมบนฐานข้อมูลความต้องการของผู้ที่เกี่ยวข้องย่อมจะเป็นส่วนสำคัญที่ส่งเสริมให้การจัดการบริหารพื้นที่อย่างผสมผสานจนประสบความสำเร็จ และทำให้ผู้อยู่อาศัย ผู้ประกอบการสามารถร่วมกันใช้พื้นที่ได้เป็นอย่างดีจนทำให้เกิดพื้นที่ของชุมชนที่ไม่ได้เป็นเพียงแค่พื้นที่เพื่อการค้าขายเท่านั้น หากแต่จะต้องเป็นพื้นที่ศูนย์กลางของชุมชน (Rattanaprichavej, Runguangphon and Kumhom, 2018)

องค์ประกอบที่สำคัญในการสร้างความสำเร็จของศูนย์การค้าที่จะสามารถนำมาประยุกต์ใช้ในครั้งนี้นี้ประกอบไปด้วยหกปัจจัยหลัก ได้แก่ ทำเล (Location) การออกแบบ (Architectural Design) กลยุทธ์การจัดหาผู้เช่า (Leasing Strategy) การส่งเสริมการตลาด (Promotion Activities) การบริหารการจัดการศูนย์การค้า (Property Management) เงื่อนไขการเช่า (Terms of Tenancy) (Yiu and Yau, 2006) โดยสามารถแบ่งปัจจัยดังกล่าวนี้ได้เป็นสองกลุ่มปัจจัย ได้แก่ ปัจจัยในเชิงการออกแบบพัฒนาเชิงกายภาพกับปัจจัยในเชิงบริหารจัดการ โดยองค์ประกอบที่จะต้องคำนึงถึงในเรื่องการออกแบบพัฒนาพื้นที่จะเป็นเรื่องการสร้างบรรยากาศ การเข้าถึงที่สะดวกสบาย การจัดวางพื้นที่ที่เหมาะสม การกำหนดสาธารณูปโภค และสาธารณูปการที่มีความเหมาะสม เป็นต้น จากการทำประชาคมและประชุมกลุ่มย่อยเพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับผู้มีส่วนได้เสีย จึงได้ทำการเลือกสวนสุขภาพหนองหอยซึ่งตั้งอยู่บริเวณริมถนนหลวง 226 ใจกลางตำบลบุงหวาย ซึ่งเป็นที่รู้จักของคนภายในชุมชนและผู้สัญจรผ่านไปมาเป็นพื้นที่ในการทำวิจัยในครั้งนี้

แนวทางการออกแบบตลาดชุมชนโดยที่การจัดวางผังอาคาร จำนวน 6 อาคาร ภายใต้แนวคิดการสร้างสถานที่ของชุมชนซึ่งประยุกต์มาจากแนวคิดการออกแบบพื้นที่ชุมชนของ Rattanaprichavej, Rungruangphon and Kumhom (2018) ได้แก่ การเข้าถึงและเชื่อมโยง (Access and Linkages) ความสะดวกสบายและภาพลักษณ์ (Comfort and Image) การมีประโยชน์ใช้สอยและพื้นที่กิจกรรมที่เหมาะสม (Uses and Activities) และการเป็นพื้นที่ทางสังคม (Sociability) เพื่อนำไปสู่จุดมุ่งหมายของการวิจัย คือ การนำผลจากการออกแบบไปใช้ปรับปรุงพื้นที่สวนสุขภาพตำบลในการเพิ่มการใช้ประโยชน์ทางเศรษฐกิจของชุมชน เกิดช่องทางสร้างรายได้ให้แก่ผู้มีรายได้น้อยและกลุ่มอาชีพของชุมชนได้มาเป็นผู้จำหน่ายสินค้าในพื้นที่แห่งนี้ต่อไป

การพัฒนาพื้นที่ตลาดและร้านค้าชุมชนในโครงการ

แนวคิดเกี่ยวกับระบบกิจกรรม พื้นที่ และที่ตั้ง ตามแนวคิดของ Chapin (1972) ที่ได้กล่าวถึงระบบของกิจกรรมจะต้องมีทั้งองค์ประกอบเชิงพื้นที่และองค์ประกอบทางเวลา โดยทั้งสององค์ประกอบได้รับอิทธิพลด้วยข้อจำกัดทางวัฒนธรรมที่เกิดจากพฤติกรรมของมนุษย์ และธรรมชาติของสภาพแวดล้อมทางภูมิศาสตร์ ดังนั้นระบบของกิจกรรมที่เกิดขึ้นไม่ได้มีเพียงสององค์ประกอบ คือ พื้นที่ที่ใช้ในการทำกิจกรรม และเวลาเพียงเท่านั้น แต่ยังมีองค์ประกอบในเรื่องของชนิดหรือประเภทของกิจกรรมเพิ่มเข้ามาอีกด้วย ซึ่งทั้ง 3 องค์ประกอบดังกล่าวมีความเชื่อมโยงกันอย่างสมบูรณ์ โดยจะสะท้อนถึงการมีปฏิสัมพันธ์กันระหว่างกิจกรรมของมนุษย์กับสภาพแวดล้อมของชุมชน โดยการวิเคราะห์กิจกรรมในเรื่องของความสัมพันธ์ของพื้นที่กับเวลานั้น อาจพิจารณาได้จากชนิดของกิจกรรมหรือองค์ประกอบต่างๆ เช่น รูปแบบการเดินทาง สถานที่เป้าหมาย และประเภทของกิจกรรมที่มนุษย์กระทำ หากกิจกรรมที่เกิดขึ้นแสดงกรณีที่เหมาะสมกัน ทำให้กรณีนั้นกลายเป็นกิจกรรมขึ้นมา และเมื่อกิจกรรมนั้นเกิดการดำเนินงานเชื่อมโยงกันด้วยวัตถุประสงค์และเป้าหมายร่วมกันอย่างต่อเนื่องเป็นประจำ ประเภทของกิจกรรมนั้นก็จะเป็นระบบกิจกรรมในที่สุด

แนวคิดเกี่ยวกับธุรกิจเพื่อชุมชน (Community entrepreneur) คือ กระบวนการผลิตและการตลาดที่เน้นคุณธรรมและความยั่งยืน กระบวนการแบ่งปันมูลค่าส่วนเกิน ให้ความสำคัญในกำไรและคุณค่า เช่น ลดการเบียดเบียนตนเอง ผู้อื่น และสิ่งแวดล้อม ชุมชนเข้มแข็งขึ้น จัดการตนเองได้ และเป็นผู้นำในการสร้างการพัฒนาที่ยั่งยืน เป็นต้น ดังนั้น การจัดการธุรกิจเป็นแบบสร้างเครือข่ายความร่วมมือ ผ่านกระบวนการร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมเรียนรู้ ร่วมแบ่งปัน ร่วมดูแลตรวจสอบ ปัจจัยทางการผลิตที่เอื้อต่อแนวทางนี้ คือ ธรรมชาติ ทุน และความร่วมมือที่สร้างความได้เปรียบทางการผลิตสินค้าและบริการให้กับชุมชน (Community Organizations Development Institute,

2020) สามารถพึ่งพาตนเองบนฐานต้นทุนของชุมชนได้ และสะท้อนถึงความต้องการที่แท้จริงของชุมชนเป็นที่ตั้งในการพัฒนาร่วมกับภาคีเครือข่าย โดยชุมชนต้องมีส่วนร่วมในการพัฒนาเชิงพื้นที่ร่วมกับภาคีเครือข่ายแบบพหุภาคี และการสร้างความเข้าใจร่วมกัน (Khamkerd et al., 2020)

แนวคิดด้านการตลาดสำหรับทำเลที่ตั้งสำหรับธุรกิจขนาดย่อม (Location Types) การพิจารณาความเหมาะสมโดยใช้แนวคิดด้านการตลาดสำหรับทำเลที่ตั้งสำหรับธุรกิจขนาดย่อมได้แก่ 1) ศูนย์กลางธุรกิจ 2) ศูนย์การค้า 3) ธุรกิจตั้งขึ้นมาเองโดยลำพัง และ 4) ธุรกิจบริการ ตลาดชุมชนหนองหอยจัดเป็นพื้นที่ใกล้เคียงศูนย์การค้าและศูนย์กลางธุรกิจที่สำคัญของตำบล จึงทำให้เกิดการยอมรับร่วมกันในด้านความเหมาะสมของการคัดเลือกสถานที่สำหรับจัดตั้งตลาด (Pimwiangkham, n.d.)

แนวคิดการสร้างสถานที่ของชุมชน สำหรับการจัดวางผังกำหนดรูปแบบพื้นที่พาณิชยกรรมและร้านค้าชุมชนตามการวิเคราะห์ข้อมูลที่เกี่ยวข้องรวบรวมมา ร่วมกับแนวคิดการสร้างสถานที่ของชุมชน ประกอบด้วย 1. การเข้าถึงและเชื่อมโยง (Access and Linkages) คือ การที่จะทำให้ตลาดและร้านค้าชุมชนสามารถเป็นส่วนประกอบหนึ่งของชุมชน จะต้องกำหนดจัดวางตำแหน่งที่ตั้งของพื้นที่ตลาด และร้านค้าชุมชนให้อยู่ในบริเวณด้านหน้าของโครงการ เพื่อเป็นการสร้างขนาดกลุ่มลูกค้าที่เพียงพอที่จะทำให้ผู้ประกอบการร้านค้าสามารถอยู่ได้ ผู้ที่ใช้งานทั้งที่อยู่อาศัยภายในและภายนอกโครงการสามารถเข้าถึงและเป็นสิ่งที่สังเกตเห็นได้โดยง่าย 2. ความสะดวกสบายและภาพลักษณ์ (Comfort and Image) เป็นสิ่งที่มีความสำคัญต่อการดึงดูดให้ผู้คนในชุมชนได้มาร่วมทำกิจกรรมที่พื้นที่พาณิชยกรรมและร้านค้าชุมชน สู่การนำเสนอการสร้างพื้นที่อาคาร พื้นที่ที่สวยงาม และทันสมัย แต่ก็ไม่แปลกแยกไปจากโครงการที่อยู่อาศัยเดิม ซึ่งจะนับว่าเป็นผลดีกว่าวิธีการปัจจุบันที่ไม่มีการออกแบบก่อสร้างเตรียมไว้ให้จนนำไปสู่ความไม่สอดคล้องและไม่เหมาะสมเมื่อมีการก่อสร้างที่แตกต่างกันไปในผู้ที่ประมวลพื้นที่ได้แต่ละราย โดยรูปแบบการออกแบบที่นำเสนอจะมีการใช้วัสดุที่หลากหลายในการออกแบบ ก่อสร้าง เพื่อให้เกิดเป็นการผสมผสานวัสดุที่ให้ภาพลักษณ์แบบร่วมสมัย (Contemporary Design) ด้วยภาพลักษณ์ที่ทันสมัยนี้เองย่อมจะแสดงให้เห็นถึงคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นเป็นที่ภาคภูมิใจร่วมกันของคนในชุมชน 3. การมีประโยชน์ใช้สอยและพื้นที่กิจกรรมที่เหมาะสม (Uses and Activities) เป็นการกำหนดให้มีกิจกรรมที่หลากหลายย่อมจะเป็นการสร้างสถานที่ของชุมชนมากยิ่งขึ้น อันเนื่องจากการที่ผู้คนที่หลากหลายทั้งด้านอายุ เพศ อาชีพ ความสนใจจะสามารถที่จะมีส่วนร่วมในการมาร่วมใช้พื้นที่นี้ได้ โดยข้อมูลที่จะใช้ในการกำหนดพื้นที่กิจกรรมมาจากการมีส่วนร่วมของชุมชนและผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง 4. การเป็นพื้นที่ทางสังคม (Sociability) นับได้ว่าเป็นส่วนที่เป็นหัวใจของการพยายามที่จะกำหนดรูปแบบการออกแบบพัฒนาที่ต้องการให้พื้นที่พาณิชยกรรม ร้านค้าชุมชนนี้เป็นเสมือนศูนย์กลางของชุมชนเป็นการสร้างสถานที่ของชุมชนที่แท้จริง โดยเมื่อได้คำนึงถึงองค์ประกอบในด้านต่างๆ ที่จะทำให้เกิดความสำเร็จของการสร้างพื้นที่ของชุมชน ก็ย่อมที่จะทำให้พื้นที่ดังกล่าวนี้เป็นพื้นที่ที่มีพลวัตของชุมชน และที่สามารถดำเนินกิจกรรมต่างๆ ร่วมกันที่มากกว่าการคำนึงถึงเพียงความสะดวกสบายของการอยู่อาศัยเท่านั้น (Rattanaprichavej, Rungruangphon and Kumhom, 2018)

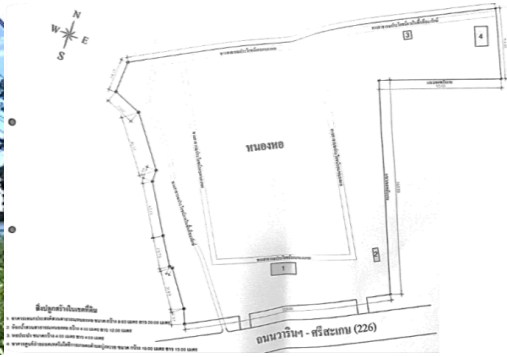
จากการทบทวนวรรณกรรมดังกล่าวข้างต้น นำมาสู่แนวคิดการวิจัยเพื่อออกแบบตลาดชุมชนโดยความร่วมมือระหว่างผู้มีส่วนได้เสียของชุมชนผ่านกระบวนการร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมเรียนรู้ ร่วมแบ่งปันประกอบกับแนวคิดตามหลักวิชาการ เพื่อนำมาสู่กระบวนการวิเคราะห์และจัดทำแนวทางการออกแบบตลาดชุมชนเพื่อเพิ่มการใช้ประโยชน์พื้นที่สวนสุขภาพให้เป็นที่ยอมรับร่วมกันในการวิจัยครั้งนี้

ขอบเขตของการวิจัย

ขอบเขตด้านพื้นที่ในการวิจัย คือ สวนสุขภาพหนองหอ ตำบลบุงหวาย อำเภวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี (ภาพที่ 1)

(ก)

(ข)

ภาพที่ 1 แสดงสถานที่ตั้งโครงการ (ก) โครงสร้างอาคารในปัจจุบัน (ข) ผังแม่บทสวนสุขภาพหนองหอ

วิธีการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาแนวทางการออกแบบตลาดชุมชนเพื่อเพิ่มการใช้ประโยชน์พื้นที่สวนสุขภาพตำบลบุงหวาย อำเภวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี มีรายละเอียดดังต่อไปนี้ (ภาพที่ 2)

1. ระยะเตรียมการก่อนสำรวจ (Pre-Survey) คือ การศึกษาข้อมูลจากเอกสาร ทบทวนวรรณกรรม แนวคิด ทฤษฎี งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ศึกษาโครงสร้างและข้อกำหนดเกี่ยวกับสวนสุขภาพหนองหอ เพื่อสรุปหลักเกณฑ์และแนวคิดสำหรับจัดกระบวนการพัฒนาแผนผังตลาดชุมชนหนองหอ

2. ระยะสำรวจ (Survey) คือ การสำรวจภาคสนามเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลโครงสร้างทางกายภาพของที่ตั้งโครงการและสำรวจความคิดเห็นของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดทำแผนผังโครงการ

2.1 การสำรวจภาคสนามเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลโครงสร้างทางกายภาพของที่ตั้งโครงการ ได้แก่ กรรมสิทธิ์ที่ดินเดิม ทรัพยากรในพื้นที่ได้แก่แหล่งน้ำ พืชพรรณไม้เดิม ขอบเขตของที่ดิน แผนการวางผังในการใช้ประโยชน์เดิม (ผังแม่บท) ซึ่งมีการสัมภาษณ์เก็บข้อมูลทุนเดิมจาก อบต.บุงหวาย ผู้นำชุมชนทั้ง 20 หมู่บ้าน รพสต.บุงบอน รพสต.โนนน้อย และตัวแทนภาคประชาชนที่สนใจเข้าร่วมโครงการ

2.2. สำรวจความคิดเห็นของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดทำแผนผังโครงการด้วยกระบวนการจัดทำประชาคมและประชุมกลุ่มย่อยจากผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง จำนวน 80 คน ประกอบด้วย ผู้นำชุมชน 20 หมู่บ้าน กลุ่มอาชีพในตำบล จำนวน 21 กลุ่มอาชีพ องค์การบริหารส่วนตำบลบุงหวาย โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลบุงบอน โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลโนนน้อย และตัวแทนชุมชน เพื่อจัดทำข้อมูลแนวทางในการออกแบบตลาดชุมชนที่สอดคล้องกับบริบทของวัฒนธรรม ต้นทุน และสินค้าของชุมชน (ภาพที่ 3)

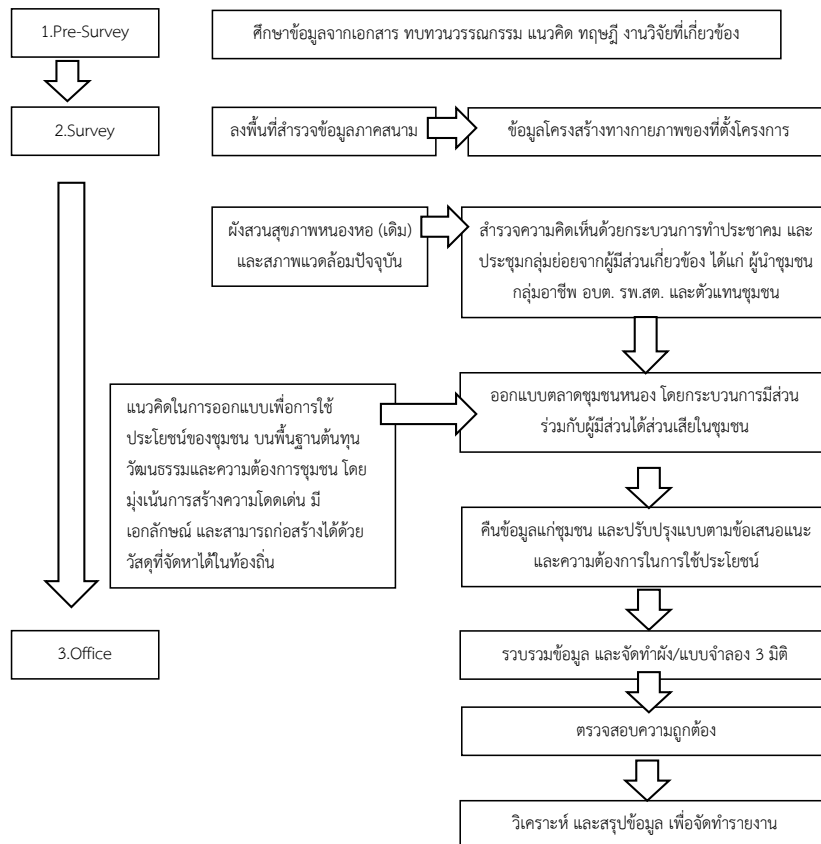
3. การออกแบบตลาดชุมชนหนองหอให้มีความสอดคล้องกับวัฒนธรรมและวิถีชีวิตคนในชุมชน ซึ่งเพิ่มพูนสัมพันธภาพ อัตลักษณ์ที่เป็นที่ดึงดูดในการใช้ประโยชน์ของพื้นที่ โดยมีแนวคิดโครงสร้างที่เกิดจากไม้ไผ่ที่เป็นทรัพยากรที่หาได้ในชุมชน และการจัดโครงสร้างรองรับการตั้งร้านค้า

4. คัดเลือกข้อมูลให้แก่ชุมชนด้วยภาพจำลองสามมิติที่ได้จากข้อมูลชุมชนและความคิดเห็นเกี่ยวกับความต้องการในการใช้ประโยชน์ของผู้มีส่วนได้เสีย และปรับปรุงแผนผังตามข้อเสนอแนะของผู้เข้าใช้ประโยชน์ในแง่ของการเป็นสวนสุขภาพและการเป็นตลาดชุมชน พบว่า ประเภทสินค้าที่จะนำมาจำหน่ายของชุมชนเสนอให้เป็นสินค้าที่มีเอกลักษณ์โดดเด่นที่หาได้ในแต่ละหมู่บ้านของตำบลบุ่งหวาย ได้แก่ ปลาแม่น้ำมูล ผลิตภัณฑ์จักรสานไม้ไผ่ ผักสวนครัว และของป่าตามฤดูกาล

5. จัดทำผังตลาดชุมชนโดยแบ่งซุ้มจำหน่ายสินค้าจำแนกตามหมู่บ้าน โดยมีการตรวจสอบข้อมูลและสรุปผลการดำเนินงานร่วมกับผู้นำชุมชนและชาวบ้าน เพื่อจัดทำแนวทางการออกแบบวางผังและการออกแบบภูมิสถาปัตยกรรม และจัดตารางการขายตามความต้องการของชุมชน ซึ่งมีการจัดผังการตั้งร้านค้าอย่างถูกหลักสุขาภิบาล โดยมีการแยกการจำหน่ายสินค้าประเภทอาหารสดออกจากผลิตภัณฑ์อื่นๆ และสร้างข้อตกลงในการดูแลตลาดชุมชนร่วมกันเรื่องการจัดการขยะที่ผู้ขายจะต้องเป็นผู้รับผิดชอบรวบรวมและกำจัด รวมถึงการออกแบบหน้าร้านให้มีลักษณะเดียวกันคือแคร่ไม้ไผ่ที่ชาวบ้านจัดทำขึ้นเอง

6. ตรวจสอบการดำเนินงานให้เป็นไปตามแผนงานด้านการก่อสร้าง ซึ่งคำนึงถึงความปลอดภัยและการใช้ประโยชน์อย่างสูงสุด และจัดทำแผนผังสำหรับการก่อสร้าง

7. สรุปการดำเนินงานการออกแบบและร่วมวางแผนการใช้ประโยชน์ของพื้นที่ในระยะยาว

ภาพที่ 2 แสดงวิธีการดำเนินงานวิจัย

ภาพที่ 3 แสดงกระบวนการสำรวจความคิดเห็นและการกำหนดแนวทางการออกแบบอย่างมีส่วนร่วม

ผลการศึกษา

สวนสุขภาพหนองหอยเดิมเป็นที่ตั้งของโรงเรียนชื่อโรงเรียนหนองหอยหรือโรงเรียนบุงหวาย เมื่อประมาณ 60-70 ปีที่ผ่านมาโรงเรียนนี้ได้ย้ายสถานที่เข้าไปอยู่ฝั่งบ้านบุงหวายใกล้สถานีรถไฟบ้านบุงหวาย (ยังไม่มีทางหลวงหมายเลข 226 ตัดผ่าน) ต่อมาเมื่อโรงเรียนได้ย้ายออกไปตั้งที่บ้านบุงหวายอยู่ใกล้กับทางรถไฟแล้ว พื้นที่โรงเรียนหนองหอยก็เป็นพื้นที่ว่างเปล่า ได้มีการใช้ประโยชน์พื้นที่ทำเป็นตลาดนัดซื้อขายโค - กระบือ ซึ่งเป็นตลาดขนาดใหญ่ของภาคอีสาน ตอนล่างมาหลายสิบปี จนได้มีการร้องเรียนจากชุมชนเพราะเกิดปัญหาเป็นแหล่งอบายมุข ประกอบกับผู้ดำเนินการตลาดขัดแย้งกับชุมชน ทางราชการโดยสำนักงานธนารักษ์พื้นที่อุบลราชธานี ซึ่งเป็นผู้ดูแลที่ดินราชพัสดุ จึงให้คืนพื้นที่ทั้งหมดให้กับกรมธนารักษ์ จนทำให้มีราษฎรบุกรุกเข้ามาครอบครองพื้นที่โดยการปลูกผัก ทำสวน ทำไร่ จนเต็มพื้นที่ทำให้เกิดปัญหาการบุกรุกจนต้องมีการฟ้องร้องเป็นคดี และได้มีการขอคืนพื้นที่กลับสู่ส่วนราชการ บริหารส่วนตำบลบุงหวายในครั้งยังเป็นสภาตำบลบุงหวาย จึงได้ขอใช้พื้นที่ทั้งหมดเพื่อสร้างสนามกีฬาของตำบล สวนสุขภาพเพื่อให้ประชาชนใช้เป็นที่พักผ่อนหย่อนใจ และศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบลบุงหวาย ซึ่งผู้ว่าราชการในขณะนั้นได้มีความเห็นชอบให้องค์การบริหารส่วนตำบลบุงหวายเป็นผู้ดูแลรักษาพื้นที่ เพราะหากไม่มีผู้ดูแลประชาชนก็จะกลับเข้ามาบุกรุกอีก ดังนั้นองค์การบริหารส่วนตำบลบุงหวายจึงได้ส่งหนังสือขอใช้พื้นที่ส่วนสวนสาธารณะหนองหอย เพื่อให้ประชาชนได้ใช้เป็นพื้นที่ออกกำลังกายรอบหนองหอยและจัดกิจกรรมต่างๆ ประมาณ 24 ไร่ (โดยตั้งอยู่ในที่ดินราชพัสดุหมายเลข อบ 1259 เนื้อที่รวมทั้งหมด 89 ไร่)

สภาพแวดล้อมของสวนสุขภาพในปัจจุบันมีหนองน้ำขนาดใหญ่ จำนวน 1 แห่ง คือ “หนองหอย” ที่มีถนนคอนกรีตขนาดสองเลนล้อมรอบ โครงสร้างกายภาพในปัจจุบันประกอบไปด้วยอาคารอเนกประสงค์หลัก (A) 1 อาคาร ซึ่งใช้สำหรับการเป็นกองอำนวยการในการจัดกิจกรรมต่างๆ เช่น กิจกรรมวันสงกรานต์ วันลอยกระทง วันปีใหม่ เป็นต้น มีห้องน้ำสาธารณะสำหรับให้บริการประชาชน (B) 1 แห่ง และมีจุดบริการประชาชนของสถานีตำรวจภูธรห้วยชะยุง (C) 1 แห่ง การใช้ประโยชน์ของพื้นที่ในปัจจุบันส่วนใหญ่เป็นการใช้เพื่อการออกกำลังกายของคนในชุมชนโดยเฉพาะช่วงเช้าและเย็น โดยมีลานจอดรถที่สามารถรองรับรถโดยสารขนาดใหญ่และรถยนต์ส่วนบุคคลได้จำนวนมาก (ภาพที่ 4) ดังนั้นจึงยังมีพื้นที่ว่างสำหรับใช้ประโยชน์เพิ่มเติมได้อีกจำนวนมาก

ภาพที่ 4 แสดงแนวทางการออกแบบตลาดชุมชนเพื่อเพิ่มการใช้ประโยชน์พื้นที่สวนสุขภาพ

ผลการลงพื้นที่เชิงปฏิบัติการโดยกระบวนการระดมสมองร่วมกับผู้มีส่วนเกี่ยวข้องเพื่อสรุปความสำคัญและประโยชน์ที่จะเกิดขึ้นแก่ชุมชนจากการพัฒนาพื้นที่ (ตารางที่ 1) และร่วมกันวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายนอกและภายในชุมชน (SWOT) (ตารางที่ 2) ซึ่งเป็นการวิเคราะห์จุดแข็งจุดอ่อน เพื่อให้รู้ตนเอง (รู้เรา) รู้จักสภาพแวดล้อม (รู้เขา) ชัดเจน และวิเคราะห์โอกาส-อุปสรรค การวิเคราะห์ปัจจัยต่างๆ ทั้งภายนอกและภายในชุมชน ซึ่งจะช่วยให้ทราบถึงการเปลี่ยนแปลงต่างๆ ที่เกิดขึ้นภายนอก ทั้งสิ่งที่ได้เกิดขึ้นแล้วและแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงในอนาคต รวมทั้งผลกระทบของการเปลี่ยนแปลงเหล่านี้ที่จะมีผลต่อชุมชน และจุดแข็ง จุดอ่อน และความสามารถด้านต่างๆ ที่ชุมชนมีอยู่ (Meekhamthong and Saenpong, 2019) โดยสรุปผลการศึกษาได้ ดังนี้

ตารางที่ 1 แสดงผลการระดมความคิดเห็นด้านความสำคัญและประโยชน์ที่จะเกิดขึ้นจากโครงการ

ความสำคัญของการพัฒนา	ประโยชน์ที่จะได้รับ
<ul style="list-style-type: none"> - เพื่อเพิ่มรายได้ให้ชุมชนจากการนำสินค้าที่มีในท้องถิ่นมาจำหน่าย - ช่วยประชาสัมพันธ์ตำบลบุ่งหวายให้เป็นที่รู้จักของคนทั่วไปและส่งเสริมการท่องเที่ยวในอนาคต - พัฒนาพื้นที่สาธารณะในชุมชนให้เกิดประโยชน์ - สร้างอาชีพให้คนในชุมชนและแรงงานคืนถิ่นที่ได้รับผลกระทบจากโควิด-19 - ดูแลผู้ด้อยโอกาสในชุมชนสามารถเข้ามาใช้ประโยชน์ในการเป็นผู้นำขายสินค้าได้โดยไม่มีค่าเช่าพื้นที่ - ปรับปรุงสถานที่ให้มีความพร้อมสำหรับการใช้ประโยชน์รอบด้านมากขึ้น 	<ul style="list-style-type: none"> - เกิดตลาดชุมชน ตลาดจำหน่ายของฝาก จุดพักรถ ที่ต้องแวะ - เกิดพื้นที่พักผ่อนหย่อนใจ มีเรือถีบให้บริการนักท่องเที่ยว - เป็นที่ศึกษาเรียนรู้ของหน่วยงานและบุคคลที่สนใจ - พัฒนาผลิตภัณฑ์ท้องถิ่น และเพิ่มมูลค่า - อยากรู้มีสินค้าชุมชนที่หลากหลาย - แหล่งรวมสินค้า OTOP ของตำบล - มีกฎระเบียบใช้ประโยชน์หนองหอ เอื้อโอกาสให้คนที่ไม่มีพื้นที่ค้าขาย

ตารางที่ 2 แสดงผลการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายนอกและภายในชุมชน (SWOT)

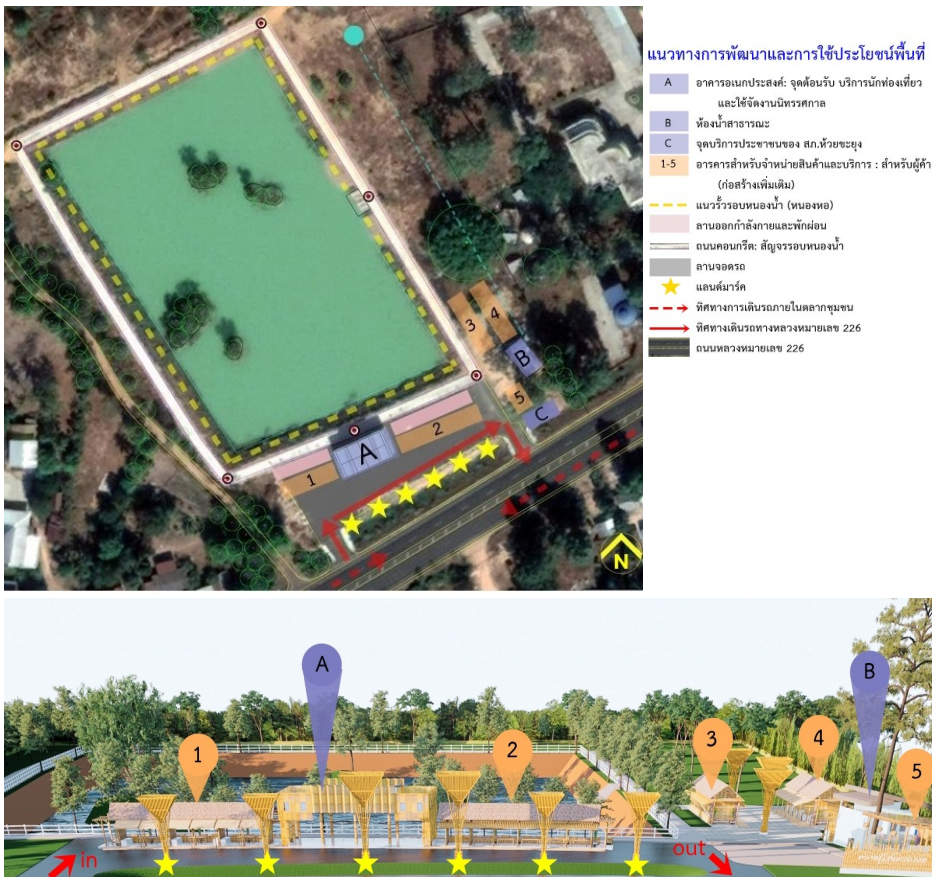
จุดแข็ง	จุดอ่อน
<ul style="list-style-type: none"> - สถานที่ตั้งติดถนนใหญ่ ถนนสายหลักหมายเลข 226 อุบลราชธานี-ศรีสะเกษ - พื้นที่กว้างขวางใช้งานได้หลากหลาย - มีหนองน้ำ มีเกาะกลางน้ำ ภูมิทัศน์สวยงาม - มีเส้นทางเข้าออกได้หลายทาง - อนาคต.บุงหวายมีการเข้าไปปรับปรุงสภาพแวดล้อมบางส่วน - ตั้งอยู่ใกล้ตัวเมืองอุบลราชธานีและวารินชำราบ - เป็นสถานที่ออกกำลังกายของคนในชุมชน - พื้นที่เชิงประวัติศาสตร์ที่มีความเป็นไปเป็นมาผูกพันกับพื้นที่ - หนองหอยเป็นที่รู้จักของคนในชุมชน/พื้นที่ใกล้เคียง - สามารถผลิตสินค้าหลายชนิดที่เกิดจากคนในชุมชน 	<ul style="list-style-type: none"> - ขาดการพัฒนาที่จะพัฒนาด้านเศรษฐกิจ - เนื่องจากเป็นชุมชนที่มีเศรษฐกิจดี ชุมชนขาดความมั่นใจที่จะเข้ามาขายของในพื้นที่ - พื้นที่หนองหอยตั้งอยู่ใกล้ตลาดเอกชน ที่เปิดทุกวัน - ขาดความมั่นใจในการออกมาพัฒนา ค้าขาย และลงทุน
โอกาสที่จะสามารถดำเนินการได้	ความเสี่ยง/ข้อจำกัด/อุปสรรค
<ul style="list-style-type: none"> - คนในชุมชนมีความสามัคคีและมีกลุ่มช่างจิตอาสาในการก่อสร้าง - คนในชุมชนมีประสบการณ์ได้เห็นพื้นที่อื่นที่มีบริบทคล้ายกัน นำชุดความรู้มาปรับใช้ได้ - มีกลุ่มอาชีพที่หลากหลาย - เป็นชุมชนกึ่งเมืองที่ยังมีทรัพยากรธรรมชาติที่สามารถนำมาใช้ในการเป็นวัสดุก่อสร้างตลาดชุมชนได้ 	<ul style="list-style-type: none"> - วิกฤตกังวลเรื่องจำนวนผู้สนใจเข้ามาร่วมจำหน่ายสินค้า - การสร้างการดึงดูดให้ลูกค้ารู้จักตลาดหนองหอยมากขึ้น - ตลาดติดถนนสายหลักอาจทำให้เกิดอุบัติเหตุจากการจราจรเข้า-ออกตลาดได้

จากการทำกิจกรรมเชิงปฏิบัติการร่วมกันกับชุมชนทำให้เกิดความเข้าใจและเห็นความสำคัญของการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน จึงนำมาสู่การการเลือกจัดตั้งตลาดชุมชน “ตลาดชุมชนหนองหอย” บนพื้นที่สวนสุขภาพหนองหอย ทั้งนี้ได้มีการพิจารณาความเหมาะสมโดยใช้แนวคิดด้านการตลาด สำหรับทำเลที่ตั้งสำหรับธุรกิจขนาดย่อม (Pimwiangkham, n.d.) จึงทำให้เกิดการยอมรับร่วมกันในด้านความเหมาะสมของการคัดเลือกพื้นที่จัดตั้งตลาดสำหรับการพัฒนากิจกรรมที่ให้ความสำคัญในการดำเนินการก่อนเป็นลำดับแรก คือ การพัฒนาสถานที่ให้มีความน่าสนใจและการพัฒนาด้านสุขภาพตลาดให้มีความเหมาะสม เนื่องจากสถานที่ตั้งตลาดชุมชนแม้จะอยู่ในทำเลที่ตั้งที่ดีแต่ยังขาดความโดดเด่นและขาดจุดสร้างความสนใจ ทำให้รถที่สัญจรไปมาไม่เห็นพื้นที่ และผ่านตลาดไปอย่างรวดเร็วโดยสามารถสรุปผลความต้องการด้านการออกแบบได้ ดังนี้

1. จุดแลนด์มาร์คที่มีความโดดเด่นทำให้สามารถสังเกตเห็นตลาดได้ง่าย
2. ชุมจำหน่ายสินค้าที่เพียงพอกับตัวแทนผู้ขายสินค้าทั้ง 20 หมู่บ้าน
3. การจัดสัดส่วนพื้นที่ตลาดไว้ด้านหน้าของสวนสุขภาพ เพื่อให้เข้าถึงได้ง่าย
4. ลักษณะของสถาปัตยกรรมสะท้อนความเป็นตัวตนด้านอาชีพและภูมิปัญญาชุมชน
5. การก่อสร้างหรือปรับปรุงอาคารเดิมสามารถทำได้ง่ายและใช้วัสดุที่สามารถจัดหาได้ในท้องถิ่น
6. ไม่สร้างผลกระทบต่อสภาพแวดล้อมเดิมของสวนสุขภาพหนองหอย โดยคงต้นไม้ขนาดใหญ่ไว้เพื่อความร่มรื่น

บริบทพื้นที่ของตลาดชุมชนหนองหอย เดิมที่ถูกใช้เป็นสวนสาธารณะที่ให้บริการแก่ประชาชนทั่วไป มีการสร้างอาคารไว้ 2 ประเภท คือ อาคารสาธารณะประโยชน์ และห้องน้ำสาธารณะ (ภาพที่ 4) ซึ่งอาคารเหล่านี้ไม่ได้ถูกกำหนด

รูปแบบอาคารให้เข้ากับสภาพบริบทพื้นที่ และรูปแบบภายนอกของอาคารไม่ได้สอดคล้องกับที่มาของความเป็นวิถีชีวิตของชุมชนตำบลหนองหอ ด้วยข้อจำกัดเหล่านี้ แนวทางการออกแบบตลาดชุมชนเพื่อเพิ่มการใช้ประโยชน์พื้นที่สวนสนุกฯ ได้พิจารณาจากความคิดเห็นของผู้มีส่วนได้เสียเพื่อจัดสรรพื้นที่ที่เหมาะสมตามการใช้งาน ลักษณะของพื้นที่ดั้งเดิม ความเป็นตัวตน และความต้องการของชุมชน จึงได้แบบจำลองสิ่งปลูกสร้างสามมิติ (Building 3D modeling) การออกแบบตลาดชุมชนตำบลหนองหอซึ่งเป็นองค์ประกอบหลักของโครงการ จำนวน 6 อาคาร (ภาพที่ 5) ซึ่งรูปแบบทางกายภาพนี้ได้ผ่านการระดมสมองในลักษณะของการจัดทำประชาคมจากการเรียนเชิญผู้ที่เกี่ยวข้องต่างๆ เช่น ผู้นำชุมชน ผู้ที่อยู่อาศัยในชุมชน กลุ่มอาชีพ กลุ่มช่างจิตอาสา หน่วยงานท้องถิ่น เป็นต้น ในการมาร่วมให้ข้อคิดเห็นที่สำคัญเพื่อการปรับปรุงพัฒนาด้วย (ภาพที่ 3) โดยที่การจัดวางผังพื้นที่ภายใต้แนวคิดการสร้างสถานที่ของชุมชนซึ่งประยุกต์มาจากแนวคิดการออกแบบพื้นที่ชุมชน 4 ประการของ Rattanaprichavej, Rungruangphon and Kumhom (2018) ดังนี้

ภาพที่ 5 แสดงแบบจำลองสิ่งปลูกสร้างสามมิติของตลาดชุมชนหนองหอ

ประการที่ 1 การเข้าถึงและเชื่อมโยงโดยการจัดวางตำแหน่งที่ตั้งของพื้นที่ตลาดและร้านค้าชุมชนให้อยู่ในบริเวณด้านหน้าของสวนสนุกฯ เพื่อให้ผู้ใช้งานที่สามารถเข้าถึงและเป็นสิ่งที่สังเกตเห็นได้ง่าย และมีความเหมาะสมตามแนวคิดด้านการตลาดสำหรับทำเลที่ตั้งสำหรับธุรกิจขนาดย่อม (Location Types) พื้นที่วิจัยนี้มีความเหมาะสมใน

แง่ของการตั้งอยู่ใกล้จุดศูนย์กลางการค้าของชุมชนและอยู่บริเวณใจกลางของชุมชน 20 หมู่บ้าน ทั้งนี้ ก็เพื่อเป็นการสร้างขนาดกลุ่มลูกค้าที่เพียงพอที่จะทำให้ผู้ประกอบการร้านค้าสามารถอยู่ได้ ซึ่งจะสอดคล้องกับบริบททางกายภาพเดิมของสวนสุขภาพที่มีพื้นที่ลานกว้างด้านหน้าในการจอดรถได้อย่างเพียงพอ อาคารอเนกประสงค์เดิม หรือ อาคาร A สามารถจัดสร้างซุ้มจำหน่ายสินค้าขนาดเล็กได้แก่ อาคาร 1-2 (ภาพที่ 5) โดยไม่กระทบกับโครงสร้างเดิม การกำหนดรูปแบบการพัฒนาในรูปแบบใหม่นี้เพื่อเชื่อมโยงและส่งเสริมให้มีการใช้พื้นที่ที่ต่อเนื่องกันของกิจกรรมที่หลากหลายที่จะนำไปสู่การสร้างการเชื่อมโยงระหว่างกลุ่มคนในชุมชนด้วย และสภาพที่ตั้งติดถนนหลวงหมายเลข 226 จึงทำให้สะดวกสบายในการเดินทางและเชื่อมโยงไปยังสถานที่ต่าง ๆ

ประการที่ 2 ความสะดวกสบายและภาพลักษณ์ โดยจากผลการวิจัยได้นำมาสู่การนำเสนอการสร้างพื้นที่อาคารในรูปแบบที่มีการใช้วัสดุไม้ไผ่ซึ่งเป็นเอกลักษณ์ด้านอาชีพของชุมชนเป็นวัสดุหลักของอาคารต่างๆ เพื่อให้เกิดเป็นการผสมผสานวัสดุที่ให้ภาพลักษณ์แบบร่วมสมัย อีกสิ่งหนึ่งที่ได้คำนึงถึงคือความชำนาญของช่างชุมชนที่เข้ามาดำเนินการก่อสร้างและจัดการพื้นที่ตลาด เพราะบุคคลที่จะเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดตั้งแล้วแต่เป็นบุคคลในพื้นที่ ที่มีการเรียนรู้ฝีมือในด้านการทำไม้ไผ่มาตั้งแต่รุ่นบรรพบุรุษ ดังนั้นแล้วการใช้ไม้ไผ่จึงเป็นทางเลือกที่เหมาะสม สอดคล้องกับวิถีชีวิตและบริบทชุมชนทั้งยังทำให้เกิดการมีส่วนร่วมของชุมชนเนื่องจากวัสดุที่ใช้ชาวบ้านสามารถเข้าใจถึงรายละเอียดเชิงช่างเป็นอย่างดี โดยอาคารแรกเป็นอาคารอเนกประสงค์ที่มีอยู่เดิม หรือ อาคาร A (ภาพที่ 6) และได้ทำการออกแบบปรับปรุงรูปลักษณะใหม่มีความโดดเด่น โดยการใช้วัสดุจักรสานไม้ไผ่สร้างเป็นวัสดุเปลือกนอกของอาคารเพื่อสร้างความโดดเด่นของพื้นที่ใช้สอยส่วนกลางของโครงการ ต่อมาอาคารที่ 1-5 เป็นอาคารที่เป็นพื้นที่จำหน่ายสินค้าชุมชน (ภาพที่ 7) เช่น ของที่ระลึกของฝากจากชุมชน วัตถุประสงค์ในชุมชน เป็นพื้นที่สำหรับรองรับการขายพืชพรรณไม้ต่างๆ หลักการออกแบบได้ยึดโยงกับความเป็นชุมชนเพื่อสร้างความรู้สึเปิดโล่งที่เหมาะสมกับการใช้งานที่ให้ความรู้สึกที่ไม่แออัด เข้าถึงได้ง่าย และคำนึงถึงต้นทุนในการก่อสร้างที่เป็นไปได้ ตลอดจนความสะดวกในการบำรุงรักษาด้วยแล้ว

ภาพที่ 6 แสดงภาพจำลองอาคารอาคารอเนกประสงค์ของโครงการ (อาคาร A) ทั้งภายนอกและภายใน

ภาพที่ 7 แสดงภาพจำลองซุ้มจำหน่ายสินค้าชุมชน (อาคาร 1-5)

สำหรับการสร้างภาพลักษณ์ให้โดดเด่นไปจากที่มีอยู่เดิมจึงได้มีการออกแบบ เนื่องจากบริบทการตั้งอยู่บนทำเลที่ติดกับถนนหลวง แม้จะมียานพาหนะสัญจรผ่านไปมาเป็นจำนวนมาก แต่มักมีการเดินทางผ่านไปอย่างรวดเร็วจากการระดมความคิดเห็นร่วมกันจึงได้นำมาสู่แนวคิดในการสร้างจุดเช็คอินหรือแลนด์มาร์ค “เสาเฉลียงไม้ไผ่” เพื่อดึงดูดความสนใจทางสถาปัตยกรรมที่มีความน่าสนใจจะสามารถช่วยสร้างจุดสังเกตและภาพจำให้กับผู้พบเห็น (ภาพที่ 8) ซึ่งได้แรงบันดาลใจมาจากสถานที่ท่องเที่ยวเสาเฉลียงหินของอุทยานแห่งชาติผาแต้ม จังหวัดอุบลราชธานี โดยใช้โครงสร้างหลักเป็นไม้ไผ่เพื่อสะท้อนความเป็นชุมชนผู้จำหน่ายผลิตภัณฑ์ไม้ไผ่แห่งใหญ่ของอีสานใต้

ภาพที่ 8 แสดงภาพจำลองส่วนหน้าของสวนสุขภาพและจุดแลนด์มาร์คตลาดชุมชนหนองหอ

ประการที่ 3 การมีประโยชน์ใช้สอยและพื้นที่กิจกรรมที่เหมาะสม โดยข้อมูลที่จะใช้ในการกำหนดพื้นที่กิจกรรมมาจากการมีส่วนร่วมของชุมชนและผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง ผ่านการสำรวจลงพื้นที่เก็บข้อมูลจากกิจกรรมของโครงการวิจัย จึงทำให้สามารถกำหนดสัดส่วนพื้นที่กิจกรรมต่างๆ ที่สอดคล้องกับความต้องการของผู้เข้าใช้ประโยชน์ ประกอบด้วย อาคารเอนกประสงค์ ร้านค้าชุมชน ห้องน้ำ พื้นที่จอดรถ พื้นที่ออกกำลังกาย พื้นที่สีเขียว จุดเช็คอินหรือแลนด์มาร์ค เป็นต้น ซึ่งการกำหนดให้มีกิจกรรมที่หลากหลายเพื่อความเป็นสถานที่ของชุมชนมากยิ่งขึ้น ผู้คนที่มีความ

หลากหลายสามารถเข้าใช้ประโยชน์ได้ในมิติต่างๆ ได้แก่ มิติด้านสุขภาพสำหรับการออกกำลังกายโดยการเดิน การวิ่ง การปั่นจักรยาน อีกทั้งพื้นที่สวนสุขภาพยังอยู่ในบริเวณข้างเคียงกับสนามกีฬากลางของชุมชนอีกด้วย มิติด้านสุขภาพจิตใจจากการใช้ประโยชน์เพื่อเป็นสถานที่พักผ่อนหย่อนใจ การมีพื้นที่สีเขียวที่ร่มรื่น สามารถสร้างความสุขให้แก่ผู้เข้าใช้บริการได้ มิติด้านเศรษฐกิจจากการเป็นพื้นที่จำหน่ายและแลกเปลี่ยนสินค้าชุมชนที่จะช่วยเพิ่มโอกาสในการสร้างรายได้ให้แก่คนในชุมชน เกิดการดึงดูดกลุ่มลูกค้ารายใหม่เข้ามาจับจ่ายซื้อสินค้าและบริการ และมิติด้านสังคมที่ยังมีพื้นที่ในการจัดกิจกรรมตามวัฒนธรรมประเพณีของชุมชนเช่นเดิม

ประการที่ 4 การเป็นพื้นที่ทางสังคมโดยการกำหนดจากรูปแบบการออกแบบพัฒนาตลาดชุมชนที่ต้องการให้พื้นที่ครั้งนี้เป็นเสมือนศูนย์กลางของชุมชน เป็นการสร้างสถานที่ของชุมชนโดยแท้จริง โดยการที่ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องได้เข้ามามีบทบาทในการพัฒนาพื้นที่ตั้งแต่ขั้นตอนการออกแบบ การร่วมพัฒนาในระยะก่อสร้างและการเปิดดำเนินการ เพื่อเปิดมิติใหม่ทางสังคมของการอยู่อาศัยร่วมกันในชุมชนทุกช่วงวัยในสังคมสูงวัยที่กำลังใกล้เข้ามา (ภาพที่ 9)

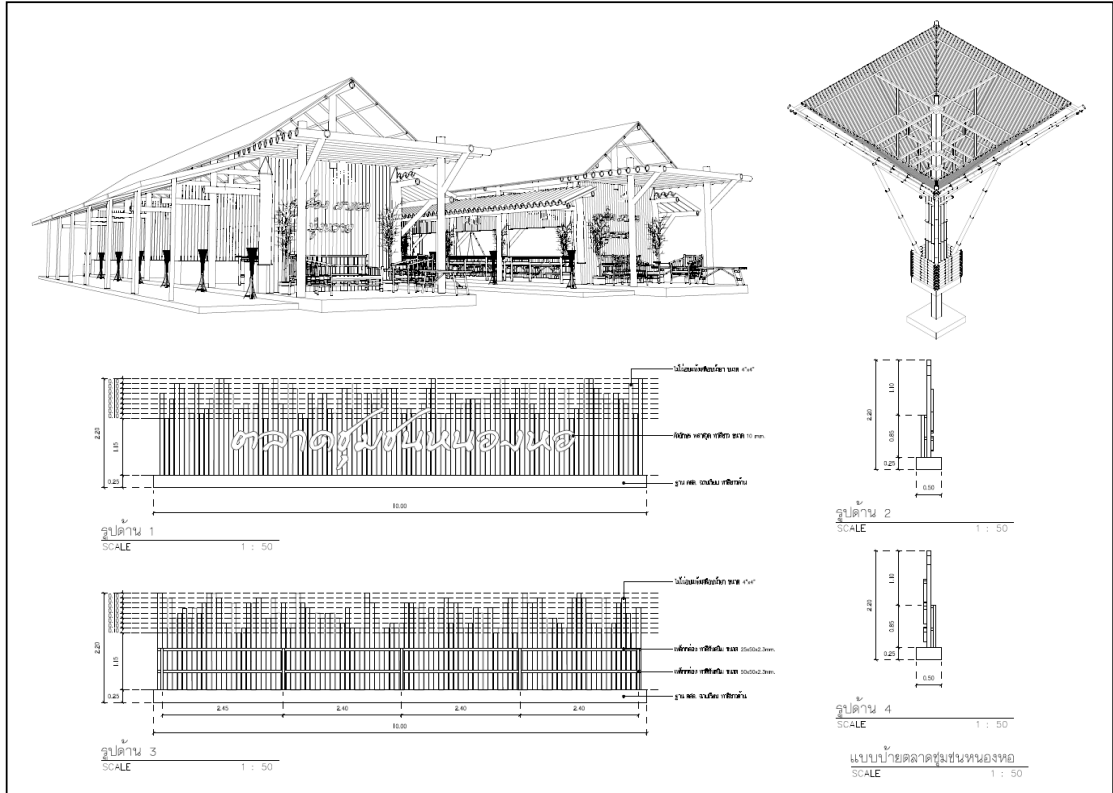

ภาพที่ 9 แสดงลักษณะการเข้าใช้ประโยชน์ที่ตลาดชุมชนหนองหอ

สรุปและอภิปรายผล

ผลที่ได้จากการวิจัยครั้งนี้ ได้ถูกนำมาใช้ในการกำหนดเป็นแนวทางการออกแบบและพัฒนาที่เหมาะสมและสอดคล้องกับผู้ที่เกี่ยวข้อง โดยเป็นการประยุกต์ใช้แนวคิดการสร้างสถานที่ของชุมชนที่มีโจทย์มาจากชุมชนเพื่อการนำไปพัฒนาชุมชนเอง งานวิจัยนี้มุ่งเน้นการแสดงให้เห็นถึงกระบวนการสร้างแนวทางการออกแบบตลาดชุมชนที่พยายามประยุกต์ปรับเปลี่ยนจากแนวคิดเชิงนามธรรมมาสู่การกำหนดรูปแบบของการพัฒนาที่เป็นรูปธรรมผ่านการนำเสนอการออกแบบให้สอดคล้องกับวิถีชีวิตด้านอาชีพของชุมชนภายใต้รูปแบบงานวิจัยแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research- PAR) ซึ่งต้องให้ความสำคัญกับผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในบทบาทการเป็นหน่วยงานผู้ดูแลรับผิดชอบสถานที่และผู้เข้าใช้ประโยชน์ในด้านเศรษฐกิจและสังคมได้มีโอกาสกำหนดผังการพัฒนาพื้นที่สาธารณะร่วมกันตั้งแต่กระบวนการกำหนดปัญหา การสำรวจสภาพทางกายภาพและความต้องการใช้ประโยชน์ของกลุ่มผู้มีส่วนได้เสีย สอดคล้องตามข้อสรุปของ Jino, Tammikakul and Sutthikunchon (2021) พบว่า กระบวนการออกแบบโดยยึดผู้ใช้เป็นศูนย์กลางและการออกแบบอย่างมีส่วนร่วมเพื่อเป็นพื้นที่สาธารณะของชุมชนสามารถตอบโจทย์ความต้องการของชุมชนได้ เป็นการออกแบบโดยคำนึงถึงความต้องการของผู้ใช้งานเป็นหลักและเน้นการแก้ปัญหาในพื้นที่ทำให้เกิดความสัมพันธ์อันดีในระหว่างคนในชุมชนและส่วนราชการภาครัฐ นอกจากนี้ Kotchasee and Anukulyudhathon (2019) ยังพบว่าการใช้พื้นที่ทางกายภาพมีการปรับตัวต่อบทบาทหน้าที่ในหลายด้านพร้อมกันเกิดขึ้นในหลายรูปแบบทั้งการจัดแบ่งพื้นที่ การจัดแบ่งช่วงเวลา การแบ่งหน้าที่ การรวมกลุ่ม และการสร้างศูนย์รวม โดยใช้วัดในชุมชนเป็นทั้งพื้นที่ทาง

กายภาพ ทางสังคม ทางใจ และทางวัฒนธรรม พื้นที่ทางสังคมในกลุ่มปฐมภูมิมีอิทธิพลต่อความเป็นชุมชนอย่างมาก
 คือ กลุ่มทางภูมิปัญญา กลุ่มศรัทธาวัตถุ และกลุ่มคนดั้งเดิมในชุมชน ตามลำดับ

ภาพที่ 10 แสดงแบบก่อสร้างตลาดชุมชนหนองหอ

ผลลัพธ์จากการศึกษาครั้งนี้จึงนำมาสู่การจัดทำภาพจำลองของโครงการตามแนวคิดการออกแบบพื้นที่ชุมชน
 ที่สามารถช่วยให้ชุมชนมองเห็นแนวทางในการพัฒนาพื้นที่อย่างมีขอบเขตและเป้าหมายที่ชัดเจน จนนำมาสู่การจัดทำ
 แบบก่อสร้างตลาดชุมชน (ภาพที่ 10) เพื่อการพัฒนาไปสู่การจัดตั้งตลาดชุมชนหนองหอที่จะมุ่งเน้นการใช้ประโยชน์
 ร่วมกันต่อไปในอนาคต

กิตติกรรมประกาศ

ขอขอบคุณชุดโครงการวิจัยแผนงานยกระดับการจัดการห่วงโซ่เศรษฐกิจด้วยงานวิชาการเพื่อท้องถิ่นพื้นที่ภาค
 ตะวันออกเฉียงเหนือที่สนับสนุนงบประมาณการวิจัย (สำนักงานการวิจัยแห่งชาติ (วช.) ประจำปีงบประมาณ
 พ.ศ. 2564)

เอกสารอ้างอิง

- Bung Wai Subdistrict Administrative Organization. (2021). *Basic information of Bung Wai Subdistrict*. Retrieved from <https://www.bungwai.go.th/>. [in Thai].
- Chapin, Stuart F. (1972). *Urban Land Use Planning*. 3rd ed. Urban: University of Illinois Press.
- Community Organizations Development Institute. (2020). *Community business model canvas: CBMC*. Bangkok: Community Organizations Development Institute (CODI). [in Thai].
- Jino, T., Tammikakul, P. and Sutthikunchon, P. (2021), Public space development for community empowerment: a case study of San Pa Pao, Chiang Mai. *Journal of Environmental Design*, 8(1), 61-77. [in Thai].
- Khamkerd, T., Chaiyo, P., Sangiemsilp, P., Therawat, J., Reangkrit, U., and Chuayphen, P. (2020). Development of community agricultural tourism by multilateral in Wang - Yang community, Suphan Buri province. *Area Based Development Research Journal*, 12(6), 432-450. [in Thai].
- Kim, M.J., Cho, M.E. and Chae, H.H. 2014. "A Smart Community for Placemaking in Housing Complexes". *Journal of Asian Architecture and Building Engineering*, 13(3), 539-546.
- Kotchasee, K. and Anukulyudhathon, E. (2019). Dimension Application of Public Space and Role of Traditional Community in Chiang Mai City. *Rajabhat Chiang Mai Research Journal*, 20(1), 5-18. [in Thai].
- Meekhamthong, P. and Saenpong, K. (2019). Techniques for Analyzing Development Conditions for Strategic Planning of School. *NEU Academic and Research Journal*, 9(3), 111-120. [in Thai].
- Pimwiangkham, P. (n.d.). *Chapter 4 Choosing a Location*. Retrieved from <https://sites.google.com/site/etestingsellingajprasit/bth-thi-4-kar-leuxk-thale-thi-tang>. [in Thai].
- Rattanaprichavej, N., Rungruangphon, W. and Kumhom, R. (2018), The Spatial Development of Hua Lam Phong District, Bangkok *Built Environment Inquiry Journal (BEI): Faculty of Architecture, Khon Kaen University*, 21(1) 1-19. [in Thai].
- Yiu, C. and Yau, Y. 2006. "An Ecological Framework for the Strategic Positioning of a Shopping Mall". *Journal of Retail and Leisure Property*, 5(4), 270-280.

